

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

XIII. Romológia Konferencia

2025. április 8-9.

Absztraktkötet

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék – Romológiai Kutatóközpont • 7624 Pécs, Ifjúság
útja 6. • Felelős kiadó: Cserti Csapó Tibor tanszékvezető • Szerkesztette: Andl Helga –
Borbándi Bálint • digitális kiadvány • ISBN: 978-963-626-418-5

A program a PTE BTK Konferenciaszervezés támogatása 2025. és a PTE BTK vendége 2025.
pályázatok segítségével valósult meg.

Tartalomjegyzék

Andl Helga – Gruidl Zsuzsanna	6
„Én nem látom, hogy hol a gazda.” – Egy járási gyerekesélyprogram a megvalósítók visszaemlékezéseinek tükrében	6
Antal Csilla	7
Óvodáskorú roma gyerekek a romániai oktatási rendszerben – Helyzetkép, felmérések, megoldási javaslatok	7
Balázs Bence	8
„Nem félek” – a Kétfény a rendszer szolgálatában	8
Biczó Gábor	9
A kulturálisan konstruált roma identitás és hiteles reprezentációjának kérdése	9
Bodnárová, Zuzana – Baló András Márton	10
Egy XIX. századi, kéziratos romani nyelvtan nyelvészeti elemzése	10
Bódis Zoltán	11
Mi hív mesére? – A cigány mesemondó hagyomány és a drámapedagógia találkozási lehetőségei	11
Borbándi Bálint	12
A cigányság megjelenítése az ezredforduló utáni hazai tankönyvekben	12
Borbándi Bálint	13
A gimnáziumi történelemtankönyvek romológiai vonatkozású tananyagtartalmai a számok tükrében	13
Cserti Csapó Tibor	14
A 2022. évi népszámlálás roma nemzetiségi adatai és azok mögöttes faktorai	14
Cserti Csapó, Tibor	15
Minority education policy in the light of the official Roma census data in 2022	15
Csovcics Erika	16
A Gandhi alapítvány és a Gimnázium megjelenése a rendszerváltás szimbolikus terében	16
Ender Rozina Júlia	17
Hátrányos helyzetű és nem hátrányos helyzetű egyetemisták összehasonlítása a reziliencia, az énhatékonyság és az optimizmus terén, és ezek összefüggései	17
Forray R. Katalin	18
Párhuzamos életrajzok	18
Galán Anita – Kocsis Péter Csaba	19
Kárpátaljai roma menekültek oktatási integrációja a szakemberek szemszögéből kvalitatív vizsgálat alapján	19
Gális, Martin	20
Selected Lexic(ographic)al Issues in Romani	20
Godó Irén	21
Romák bevonódása a civil aktivitásba	21
Godó Katalin	22
Mentoráltak eredményességének vizsgálata a Tanítsunk Magyarországotért mentorprogramban	22

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Gruidl Zsuzsanna	23
A térbeli és társadalmi "mikromobilitások" vizsgálatának relevanciája és módszerei.....	23
Hetesi Edit	24
Társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésének lehetőségei a hittanoktatásban alkalmazott játékos módszereken keresztül.....	24
Horváth Gergely	25
Bikulturalizmus és mentorálás: A mentori szerep megélése különböző háttérű mentorok esetében.....	25
Jakab Natália	26
Digitális önértékelés lehetősége a köznevelésben. SELFIE mérések eredményeinek elemzése négy év vizsgálat tükrében.....	26
Kékesi Alexandra	27
Kortárs trénerek felkészítése és bevonása, avagy hogy „készül” a szuperhős.....	27
Komolafe Cinderella – Dávid Beáta	28
Roma szakkollégiumi hallgatók családi és személyes identitásstratégiája: identitás őrzés és váltás.....	28
Kosiczky Katalin	29
Roma szülők nézetei gyermekeik általános iskolai helyzetéről.....	29
Kovács Tibor	30
A Tanítsunk Magyarországot! mentorprogramban megvalósuló pályaorientáció fókuszú egyéni és közösségi foglalkozások.....	30
Kővári Sára	31
Hátrányos helyzet vizsgálata az oktatás területén egy dél-dunántúli településen.....	31
Lakatos Szilvia	32
Lovári érettségi vizsgarendszer Magyarországon.....	32
Lakatos, Szilvia	33
Romani Language Education in Hungary.....	33
Lakatos Szilvia	34
Romani nyelvkönyvek összehasonlító elemzése a lovári dialektus és a nemzetközi sztenderd kontextusában.....	34
Major Ágnes	35
Saját hangomon szólni – irodalomterápia és identitás.....	35
Marin, Manuela	36
The Beginning of Roma Civic Activism in Communist Romania.....	36
Méijome Tejero, Manuel Miguel	37
Diverse theories on the origins of Flamenco: A chronological review from its emergence to Spanish Democracy.....	37
Mező Katalin – Mező Ferenc	38
A tehetséggondozás, mint roma szakkollégiumi feladat.....	38
Nagy Borbála	39
Drámapedagógia, mint a szociális integráció eszköze egy szakképző intézményben.....	39
Pápai Boglárka	40
Pályaorientációs mentorprogram a Gandhi Gimnáziumban.....	40
Rosenberg Mátyás	41
Beás szótárak és szöszedetek Magyarországon (1980-2025): Források, módszerek és lexikográfiai tendenciák.....	41
Rosenberg Mátyás	42

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Romani nyelvvizsgázás az érettségi és nyelvvizsgarendszer keretein belül: Statisztikai trendek, oktatáspolitikai hatások és nyelvtudásbeli következmények.....	42
Sinkovics Ádám	43
Mobiltechnológiával támogatott tanóraszervezés tapasztalatai egy hátrányos helyzetű tanulói csoportban- Egy terv alapú kutatás első ciklusának eredményei.....	43
Stoica, Cristina Teodora	44
Unspoken and Spoken Perceptions of the “Roma Ghetto”: A Case Study of the Interwar Period	44
Szabó Henriett	45
Az identitáskonstrukció egy reprezentatív példája – avagy a cigány botoló metamorfózisai .	45
Szalai, Andrea	46
Offer as identity practice and relational ritual in Gabor Roma communities	46
Tóth Norbert	47
Cigány/roma származású egyetemi hallgatók identitáskonstrukciója	47
Varga Aranka – Orbán Anna – Trendl Fanni	48
„Barátok, kik szinte már családtagok” – Roma szakkollégiumi közösség mint inkluzív non-formális tanulási környezet	48
Vidák, Gábor	49
Tackling Prejudice through Participatory Filmmaking – A Case Study on Roma Communities in South-West of Hungary	49

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Andl Helga* – Gruidl Zsuzsanna**

*egyetemi adjunktus

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

**PhD hallgató

PTE BTK Demográfia és Szociológia Doktori Iskola

„Én nem látom, hogy hol a gazda.” – Egy járási gyerekesélyprogram a megvalósítók visszaemlékezéseinek tükrében

Prezentációnk egy olyan járási esettanulmány bemutatására vállalkozik, mely egy hátrányos helyzetű térségben 2017-2023 között zajló Gyerekesély Program tapasztalatait rögzíti a megvalósítók visszaemlékezései alapján, másfél évvel a projekt zárását követően.

A 2010 és 2023 között, két ciklusban véghezvitt térségi gyerekesély programok Európai Unió forrásból finanszírozott pályázati rendszerben valósultak meg Magyarország leghátrányosabb helyzetű kistérségeiben, illetve járásaiban. A projektek kiindulópontjaként tekinthetünk a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégiára (47/2007. (V.31.) OGY), ami generációs – 25 évre szóló – programként a szegénységben élő gyermekek és családjaik élethelyzetének javítását, a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentését célozta meg.

A Gyerekesély Program eredményeivel, értékelésével, fenntarthatóságával, a felmerülő problémákkal és dilemmákkal több szakirodalom foglalkozott (pl. HUSZ, 2023a, 2023b; KISS – PERPÉK, 2023). Kutatásunk azzal kívánja gazdagítani a korábbi vizsgálatokat, hogy a projektzárás után másfél évvel – egyfajta utánkövetésként is – mutatja be egy járás példáján keresztül a program működése kapcsán szerzett tapasztalatokat.

A helyi szereplőkkel készített félig strukturált interjúk elemzésével – amit kiegészített dokumentumelemzés és releváns statisztikai adatok elemzése – arra kerestük a választ, hogy (1) miként ítélik meg a projekt eredményességét az egykori projekt munkatársak, melyek voltak a sikerességet támogató és azt gátló tényezők; (2) mely projektelemek, szolgáltatások folytatódtak a zárást követően, és mi biztosítja vagy gátolja egyes – korábban jól működő – projektelemek fenntarthatóságát; (3) a program milyen szemléletbeli újdonságot hozott a projektben dolgozók számára, hogyan hasznosítják a megvalósítás során szerzett kompetenciáikat.

Kulcsszavak: gyermekszegénység, Gyerekesély Program, fenntarthatóság, kompetenciák

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Antal Csilla

óvodavezető

Ficánka Napközi Otthon, Székelyudvarhely

PhD hallgató

PTE BTK „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

Óvodáskorú roma gyerekek a romániai oktatási rendszerben – Helyzetkép, felmérések, megoldási javaslatok

„A roma gyerekek esetében, Romániában, az óvodai beiratkozási arány mindössze 38 százalék, az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége által készített felmérés szerint.” (MOISĂ és mtsai, 2018: 47)

Jelen kutatás tudomány-rendszertani szempontból a pedagógiai módszertan és a romológia mezsgyéjén mozog. Ez a tudományos munka romológiai szempontok mentén is értelmezhető, hiszen az óvodáskorú roma gyermekeket, családi hátterük és kultúrájuk miatt másképp kell kezelni az oktatásban, mint többségi társaikat. Céloom azon tényezőket felkutatni, amelyek befolyásolják az intézményi látogatottság arányát az óvodáskorú roma gyermekek körében. Kutatásom feladata egy átfogó képet kialakítani a Hargita megyei roma gyerekek óvodáztatásáról. Céljaim közé tartozik a szülők magatartásának megismerése az óvoda, illetve a pedagógusok szempontjából. Az óvodai oktatástól való rendszeres távolmaradás okai közé sorolhatjuk az anyagi problémákat, az óvodával kapcsolatos tapasztalatok hiányát. Kutatásom gerincét a kvalitatív módszerek (strukturált és strukturálatlan interjúk) képezik, ugyanakkor a kvantitatív kutatási módszer is megjelenik, hiszen pontos számokra és statisztikai adatokra is szükség van. A romák körében egyre inkább növekvő népszaporulat sürgeti a sikeres integrációs stratégiák kidolgozását. Ebben a folyamatban kiemelt szerepet kap az oktatás is.

Kulcsszavak: oktatás, hátrányos helyzet, integráció, szülői szerep, interjú

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Balázs Bence

romológia BA hallgató

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

„Nem félek” – a Kékfény a rendszer szolgálatában

A kutatásom célja, hogy a Kékfény (aka „Kék fény”) című bűnügyi magazinműsor alakulástörténetét leíró és értelmezői keretben hozzáférhetővé tegyem. Ennek strukturális alapelemei a következők: a műsor indulásának társadalmi-politikatörténeti kontextusa, a műsorvezető ikonikus figurája, és a műsorban szereplők. Ezek közül elsőként a műsorvezető munkásságát, megítélését, főként a hozzá kapcsolódó kortárs recepciót próbáltam minél jobban megismerni. Kutatom továbbá, hogy miként reprezentálta a műsor a Kádári konszolidációs rendszer szemében veszélyesnek ítélt személyeket. Ebben a kontextusban kísérlem megérteni, értelmezni a korabeli médium cigányokra, romákra vonatkozó megnyilatkozásait, megjelenítésük sztereotip egyoldalúságát. Izgalmasnak találtam a dokumentumok feltáró munkája során a fel-felbukkanó ellenkulturális reakciókat, így módon a kutatás korpusza tovább szélesedett: a kortárs független könnyűzene is a vizsgálati térbe sodródott. Ezek közül is kiemelném a CPg zenekar esetét, akiknek tagjai politikai okok miatt kerültek börtönbe az 1980-as évek elején. Kutatásomban foglalkozom továbbá az Ős-Bikini történetével, rendszerkritikai akaratával, és az ehhez kapcsolódó konfrontációkkal. Elemző munkám alapját a dalszövegek, újságcikkek, interjúk, a történet főszereplőinek visszaemlékezései adják, tehát alapvetően a „Grey Literature” izgalmas szövegtére, elméleti és módszertani keretét pedig a kritikai elméletek megfontolásai kínálják – építve a romák médiareprezentációjának elemző munkáira (vö. BERNÁTH – MESSING, 1998, 2013; BOGDÁN, 2015; PÓCSIK, 2017).

Kulcsszavak: reprezentáció, rendszerkritika, ellenkultúra, rendőrállam

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Biczó Gábor

tanszékvezető egyetemi tanár
DE GYGYK Társadalomtudományi Tanszék

A kulturálisan konstruált roma identitás és hiteles reprezentációjának kérdése

Jelen előadásban az AntRom Filmműhely (<https://gygyk.unideb.hu/antrom-filmmuhely-nyitolap>) egyik kutatójaként az általunk jegyzett antropológiai szemléletű romológiai dokumentumfilmek reprezentációs megoldásainak példáin keresztül mutatom be a kreált roma identitás néhány alakváltozatát és a romák sematikus vizuális ábrázolásának kritikai felülvizsgálatát. Az előadás célja, hogy a cigányok előítéletektől terhelt és sémáktól motivált képi ábrázolása helyett olyan alternatívát vázoljon, amely ténylegesen hozzájárul a kisebbségi közösség hiteles reprezentációjához, amit Bernhard Waldenfels késői fenomenológiai elméletéhez kapcsolódva értelmezek. A romák és kultúrájuk vizuális reprezentációja a kortárs hazai gyakorlatban többnyire előítéletekkel terhelt és klisék alkalmazására redukált. Az ábrázolások a fizikai antropológiai toposzok, a romáknak tulajdonított külső ismertetőjegyek, a szokások, az öltözködés, a viselkedés, a beszédmód és a habitus túlzó mértékű kihangsúlyozására összpontosítanak. Az általában sematikus és leegyszerűsítő többségi vizuális reprezentáció fontos következménye, hogy a kisebbség megismerését korlátozza.

Kulcsszavak: Waldenfels, roma reprezentáció, antropológiai dokumentumfilm

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Bodnárová, Zuzana* – Baló András Márton**

*postdoctoral researcher

University of Graz

**tudományos munkatárs

Nyelvtudományi Kutatóközpont

Egy XIX. századi, kéziratos romani nyelvten nyelvészeti elemzése

Jelen tanulmány keretében megkíséreljük nyelvészeti szempontból elemezni a nagyoroszi romani változatot Nagy Iván 1852-es, „Czigány Nyelvten. Romani Cshibjakero Sziklaribe” című kézirata alapján (NAGY, 1852), amely az Országos Széchényi Könyvtár kézirtárában található és ahogy LANDAUER (2016) megjegyzi, ezeddig elkerülte a nyelvészek figyelmét. A kéziratnak a déli centrális romani változatokból származó adatokkal (ELŠÍK, 2008) való alapos összevetése révén azonosíthatóak a kézirat autentikus részei, amelyek, bár mindössze körülbelül tíz oldalt tesznek ki, alátámasztják, hogy a bennük található romani adatok csakugyan a Nógrád megyei Nagyorosziból származnak. Annak érdekében, hogy a szomszédos nyelvjárasterületekhez képest besorolhassuk ezt a változatot, megvizsgáljuk a Nagyoroszi közvetlen és tágabb környezetében ma beszélt romani változatokban is megtalálható újításokat és archaizmusokat. Megállapításaink egyes nyelvi változások alakulására nézve is újdonságokkal szolgálnak. A jelen tanulmányban alkalmazott módszer, amely a történeti forrásokat mai adatokkal is összeveti, nagy előrelépést jelent a korábbi, a szűkösen rendelkezésre álló adatok által korlátozott kutatásokhoz képest. Végezetül kitérünk arra a kérdésre is, amelyet LANDAUER (2016: 44, 123) vet fel: vajon hogyan lehetséges, hogy a kézirat címe nagy mértékű hasonlóságot mutat József főherceg 1888-ban megjelent nyelvtenének címével (HABSBURG, 1888), miközben József főherceg a kéziratot magát nem említi művében?

Kulcsszavak: centrális romani, dialektológia, Nagy Iván, Nagyoroszi, József főherceg

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Bódis Zoltán

kutatótanár

DE GYGYK Lippai Balázs RSZK/Szent József Gimnázium

Mi hív mesére? – A cigány mesemondó hagyomány és a drámapedagógia találkozási lehetőségei

A DE-GYGYK keretein belül működő Lippai Balázs Roma Szakkollégium hallgatói számára évek óta lehetőség nyílik olyan kurzusokon részt venni, ahol a cigány mesemondó hagyomány különböző aspektusai mentén néprajzi, népismereti, szokásrendbeli ismeretátadás mellett egyfajta kreatív-esztétikai nevelésre-önfejlesztésre alapuló közösségi tevékenység bontakozhat ki. Az előadás részben azt a folyamatot mutatja be, milyen lehetőségeket kínált a cigány mesemondó hagyomány a drámapedagógiai folyamatok etnikus tartalmainak kialakítására, ez hogyan segítette az identitás-erősítés folyamatait, illetve milyen reflektív lehetőségek és eredmények kapcsolódtak a meséhez kapcsolódó pedagógiai projektekhez.

Kulcsszavak: cigány népmesék, drámapedagógia, etnikus identitás, kreativitás

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészeti és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Borbándi Bálint

PhD hallgató

PTE BTK „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

A cigányság megjelenítése az ezredforduló utáni hazai tankönyvekben

Jelen előadás arra vállalkozik, hogy a magyarországi cigányság –, mint a legnagyobb létszámú és legnegatívabb megítélésű hazai nemzetiség – tankönyvi reprezentációjára vonatkozó tudományos vizsgálatok eredményeit összefoglalja, rendszerezze. Az előadó arra tesz kísérletet, hogy átfogóan, kronológiai sorrend szerint haladva, az egyes tudományos publikációk adatait összevetve mutasson rá a magyarországi cigány, roma népesség tankönyvi reprezentációjának a változására az ezredforduló óta eltelt bő két évtizedben. Összefoglalóan elmondható, hogy a pozitív tendenciák mellett további mennyiségi és minőségi változtatásokra, javításokra van szükség a hazai tankönyvekben ahhoz, hogy a köznevelésben tanuló diákok multiperspektívikusan, több nézőpontból, árnyaltan ismerkedhessenek meg a cigányság történetével, kultúrájával, szokásaikkal. Ahhoz, hogy a cigányokkal, romákkal kapcsolatos negatív sztereotípiákat, előítéleteket mérsékeljük szükséges – többek között –, hogy a nevelésben-oktatásban használt tankönyvek hiteles, tudományosan megalapozott információkat közvetítsenek velük kapcsolatban minden köznevelésben tanuló diák felé.

Kulcsszavak: cigány/roma nemzetiség, kisebbségkép, tendenciák, történelemtankönyv

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Borbándi Bálint

PhD hallgató

PTE BTK „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

A gimnáziumi történelemtankönyvek romológiai vonatkozású tananyagtartalmi a számok tükrében

Terestyéni Tamás és munkatársai 2002-ben összesen 83 középiskolai – gimnáziumoknak és szakképző iskoláknak szánt – történelem- és társadalomismeret (állampolgári ismeretek) tankönyvben (TERESTYÉNI, 2004, 2005), míg Balázs Anna és munkatársai 2014-ben összesen 53 általános- és középiskolai történelem, állampolgári ismeretek, ember- és társadalomismeret, valamint etika tankönyvben (BALÁZS et. al., 2014) vizsgálták a cigányokkal, romákkal kapcsolatos tananyagtartalmakat mennyiségi és minőségi szempontból. Jelen előadás arra vállalkozik, hogy a Terestyéni Tamás és munkatársai által alkalmazott kvantitatív módszertant átemelve vizsgálja meg a 2020-as Nemzeti alaptanterven alapuló, Borhegyi Péter-Nánay-Mihály-Szabados György és Száray Miklós-Szabados György által fejlesztett kétféle tankönyvcsomagot. Összesen 8 db gimnáziumi történelemtankönyv kvantitatív szempontú elemzésére került sor. A vizsgálat célja, hogy feltárja a pozitív és negatív tendenciákat a 2002-es és 2014-es vizsgálatokhoz képest. Összefoglalóan elmondható, hogy a korábbi kutatásokhoz képest tapasztalt pozitív irányú tendenciák mellett további mennyiségi és minőségi változtatásokra, javításokra van szükség a hazai történelemtankönyvekben ahhoz, hogy a köznevelésben tanuló diákok multiperspektívikusan, több nézőpontból, árnyaltan ismerkedhessenek meg a cigányság történetével, kultúrájával, szokásaikkal.

Kulcsszavak: cigány/roma nemzetiség, tananyagelemzés, történelemtankönyv

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Cserti Csapó Tibor

egyetemi docens, tanszékvezető

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

A 2022. évi népszámlálás roma nemzetiségi adatai és azok mögöttes faktorai

A rendszerváltás utáni népszámlálások a hazai nemzeti kisebbségek lélekszámadataiban jellemzően emelkedő tendenciát – a cigány, roma népesség esetében pedig különösen markáns növekedést – mutattak. Ezen növekedés mögött nyilvánvalóan nem a valós demográfiai folyamatok álltak, sokkal inkább a nemzetiségekről való szabadabb beszéd, az identitás felvállalásának szabadabb volta, az egyre erősödő kisebbségi érdekképviselő, annak szélesedő intézményrendszere, s nem utolsósorban a népszámlálások módszertanának kérdezéstechnikai változásai. Éppen ezért volt meglepő, sokkoló, s a census nemzetiségi adatainak nyilvánosságra kerülése után rögtön széleskörű disputát és elemzést kiváltó a 2022. évi népszámlálás nemzetiségi adatainak erőteljes visszaesése – ez főként a nagyobb lélekszámú csoportok esetében volt látványos (KSH, 2023). Így a hazai cigány, roma népesség statisztikai adata is kétharmadára csökkent.

A jelenség mögött számos tényező együttes hatása feltételezhető: Az elmúlt kormányzati ciklusokban megerősödő nemzeti-nacionalista politikai diskurzus felhangok (HIDVÉGI-B., 2023), a társadalmi hangulat alakulása a kisebbségekkel szemben, a népszámlálással kapcsolatos közbeszéd, közgondolkodás aktuális alakulása (KOMOLAFE et al., 2021, 2023; NAGY R., 2023), a generációs változások (SZABÓ et al., 2023; BÁRÁNY, 2002; KOULISH, 2005; FORRAY & ORSÓS, 2016; FORRAY, 2017; NAGY P., 2018), s ezzel együtt a természetes asszimiláció (HIDVÉGI-B, 2023; OBÁDOVICS, 2022; SZABÓ, 2022) és az identitás konstrukciók átalakulása (IVANOV, 2012; MESSING, 2014; KERESZTES, 2017), az egyre inkább fókuszba kerülő személyiségi és adatvédelmi jogaink tudatosulása (ELŐD, 2022; KOLOZSI, 2022), a census adatgyűjtésének egyre inkább az online térbe történő áthelyeződése, a digitalizáció és ezzel együtt az egyes generációk eltérő online hozzáférése és internet használati szokásai (LENGYEL, 2022; KOLOZSI, 2022), a kérdezéstechnika változása, a nemzetközi migráció (OBÁDOVICS, 2022), aminek következtében a nemzetiségi népesség – főleg a fiatalabb, aktív korosztály – jelentős része nem tartózkodik az országban a népszámlálás idején, a népszámlálás, kisebbségi önkormányzati választások egymáshoz való jogszabályi viszonyának alakulása (HIDVÉGI-B, 2023), a censust megelőző aktivitás a kisebbségi szervezetek részéről (ORSÓS, 2024; MARTINI, 2023).

Ezek némelyike jobban alátámasztható, akár kutatási adatokkal is megtámogatható, más okok csak a találgatás szintjén mozognak.

Az előadás ezen háttértényezőket vizsgálja az azokra vonatkozóan elérhető kutatási, szakirodalmi eredmények bevonásával, s összevetjük a következtetéseket a szomszédos országok ezen időszakban lebonyolított census adataival, ami igazolja, hogy aktuális kisebbségpolitika, a népszámlálási kérdezéstechnika alakulása mennyire fontos eleme a vállalások alakulásának (KÓKAI, 2023; RAVASZ, 2022; MAKKAY, 2023; VATAŠČIN, 2023; VERES, 2023).

Kulcsszavak: népszámlálás, roma népesség, identitásvállalás

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Cserti Csapó, Tibor

associate professor

PTE BTK NTI Department of Romani Studies and Sociology of Education

Minority education policy in the light of the official Roma census data in 2022

The Hungarian censuses after the change of regime typically showed an upward trend in the population data of national minorities in Hungary. This meant a particularly marked increase in the case of the Roma population. This increase was obviously not due to real demographic processes. This was much more influenced by the freer speech connected to nationalities, the freedom to assume an identity, the increasingly strong minority interest representation and its expanding institutional system, but not least the changes in the survey technique of the census methodology may have also resulted in the upward trend in the assumption of identity. That is why the strong decline in the nationality data of the 2022 census was surprising, which was mainly observed in the case of larger minority groups. The statistical data of the domestic Roma population also decreased by one-third. The data immediately sparked widespread debate and analysis after their publication.

The combined effect of several factors can be assumed behind this phenomenon: In the past government cycles, the overtones of nationalist political discourse have strengthened in the country. The development of social sentiment is not favorable towards Roma. The current doubts in public discourse related to the census also have a repulsive force. Generational changes, the transformation of natural assimilation and identity constructions, are decisive. The awareness of our personality and data protection rights, which is increasingly coming into focus, and the increasingly online transfer of census data collection also influence the willingness to take part. The latter is also related to digitalization and, with it, the different online access options and internet usage habits of different generations. There are also changes in questioning techniques. The international migration, as a result of which a significant part of the ethnic minority population - especially the younger, active age group - is not in the country at the time of the census can be also important. It is worth examining the actual relation of the census and minority self-government elections, and how the law in Hungary tied the possibility of forming minority self-governments to census data.

Some of these background reasons can be better supported, even based on research data, while other reasons are only at the level of hypotheses and are not supported by research results.

The presentation examines, based on the census data, what consequences can be drawn from an educational policy perspective. After all, education is the most important field for preserving the identity of minority communities. The questions of the study: What is the legal background of minority and Roma education in Hungary? How could the legal background be changed so that it serves the identity of national minority communities more effectively? To what extent does the legal background support the practical effectiveness of minority school programs? What educational background infrastructure supports these minority programs? How could the organizational background cooperate more effectively with schools, teachers teaching folk and minority lore or minority languages? How does the textbook editing support the transmission of knowledge content related to minority identity?

Keywords: census, Roma nationality, minority education policy

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Csovcsics Erika

tanársegéd

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

A Gandhi alapítvány és a Gimnázium megjelenése a rendszerváltás szimbolikus terében

A 90-es évek új politikai és társadalmi rendjének létrehozásában a racionális és valós jogi és intézményi átalakítások mellett az érzelmekre ható szimbolikus cselekvések sora teremtette újra a közösség belső viszonyait (MOORE & MEYERHOFF, 1977, idézi URBÁN, 2009). A Durkheim által rituálisnak nevezett aktusok kulcsszerepet játszottak az új politikai és társadalmi rend létrehozásában érthetővé és elfogadhatóvá téve azt a társadalom szélesebb közönsége számára (DURKHEIM, 2003, idézi URBÁN, 2009). Az olyan érzelmi töltettel rendelkező rítusok, mint Nagy Imre és mártírtársai újratemetése, a köztársaság kikiáltása, március 15. karhatalmi zaklatástól mentes ünneplése vagy az első szabad választások megtartása segítettek szembenézni a múltbeli igazságtalanságokkal, legitimálni az új narratívát és új kollektív identitást teremteni (URBÁN, 2009). A „médiátmenet” (BAJOMI-LÁZÁR, 2005) időszakában megjelenő plurális nyilvános tér alkalmat adott arra a Gandhi társadalmi innovátorai számára, hogy tudatosan beemeljék a témák közé egy roma nemzetiségi gimnázium megalapításának lehetőségét. Ahogy MCCOMBS ÉS SHAW (1972) hangsúlyozzák, a média „gatekeeper” (kapuőrző) szerepe alapján a végtelen számú napi történelemből és eseményből választja ki azokat, amelyeket aztán „napirend”-dé (agenda-setting: COHEN, 1963; MCCOMBS & SHAW, 1972) avat. A rendszerváltás időszakában erősen formálódtak az agendák, fontos területeket érintettek a minél szélesebb közönség elérése miatt, miközben a sajtómunkások is keresték az új konstruált világban a lényeges, hírbe vehető témákat (BAJOMI-LÁZÁR, 2006). Az, hogy a leendő gimnáziumot egy minél szélesebb konszenzus alapján létrehozott fenntartói entitás alapítsa meg szimbolikus és jogi aktusként, illeszkedett a korszak szimbolikus egységteremtési és változást segítő cselekedeti közé (URBÁN, 2009; BAJOMI-LÁZÁR, 2005). Diskurzusában azonban teljesen új hangot jelenített meg az addig megszokott roma reprezentációk narratívájához képest (a roma reprezentáció témájában számtalan elemző, összegző és feltáró munka született. A teljesség igénye nélkül: VICSEK, 1997; BERNÁTH, 2003; BERNÁTH & MESSING, 1998, 2000, 2001; KERÉNYI & KENDE, 2000; MESSING, 2004; VIDRA, 2006; JUNGHAUS 2011; KRIZA & VIDRA, 2010; BOGDÁN, 2013; MUNK, 2013; NEMÉNYI, 2010, BERNÁTH, 2013; PÓCSIK, 2013).

Előadásomban azt mutatom be, hogy milyen szimbolikus cselekedetekkel sikerült a roma nemzetiségi gimnázium létrehozóinak az alapításhoz szükséges széles konszenzust megteremteni.

Kulcsszavak: szimbolikus aktus, roma nemzetiség, kultúra-konstrukció, új narratíva

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Ender Rozina Júlia

egyetemi hallgató
Pécsi Tudományegyetem

Hátrányos helyzetű és nem hátrányos helyzetű egyetemisták összehasonlítása a reziliencia, az énhatékonyság és az optimizmus terén, és ezek összefüggései

A reziliencia, az énhatékonyság és az optimizmus kiemelkedő fontosságú az egyetemisták életében, mivel ezek segítik őket a nehézségekkel való megküzdés során, melyekkel bőven találkoznak az egyetemi életükben. Különösen érdekes megvizsgálni a hátrányos helyzetből érkező hallgatók ezen tulajdonságaikat és összehasonlítani a nem hátrányos helyzetből érkező hallgatókkal, mivel itt alapvető különbségeket feltételezhetünk. A rezilienciát a jelenlegi kutatásban úgy értelmezem, mint rugalmas helyreállítás, a nehézségeken való könnyű túljutás képessége (SMITH et al., 2008). Az énhatékonyság az egyén belső véleménye saját teljesítő képességéről (BANDURA, 1994). Az optimizmus pedig az egyén pozitív hozzáállását jelenti a jövőhöz. A hipotézisem az, hogy a nehezebb családi körülményekből érkező hallgatók, akik eljutottak az egyetemig, magas rezilienciával rendelkeznek, mivel sok nehézségen túljutottak már. Továbbá azt várom el, hogy a három változó pozitívan jár együtt az egyéneknél. A mintám 60 pécsi egyetemistából áll, melyből 28 hátrányos helyzetű hallgató a Wislócki Henrik Szakkollégiumból, és 32 hallgató a Társadalmi Befogadás Szakkollégiumból. A vizsgálati személyek online kérdőívet töltöttek ki, mely a reziliencia, az énhatékonyság és az optimizmus szintjüket mérte fel. Eredményként kijött az elvártaknak megfelelően, hogy a hátrányos helyzetű hallgatók reziliencia szintjük magasabb. A reziliencia pedig pozitív együttjárást mutatott az énhatékonysággal és az optimizmussal.

Kulcsszavak: reziliencia, énhatékonyság, optimizmus, hátrányos helyzetű hallgatók

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Forray R. Katalin

professor emeritus

PTE BTK Neveléstudományi Intézet

Párhuzamos életrajzok

Az előadásban két állami gondozott roma, cigány fiatalember társadalmi előrelépését mutatom be. Mindketten egy dunántúli nevelőotthonban éltek, szüleik, testvéreik gyakorlatilag eltűntek, nem tartottak kapcsolatot fiúkkal. Viszonylag jól tanuló fiúkról van szó, akiket a nyolcadik osztály elvégzése során ismertem meg, tehát abban az időszakban, amikor továbbtanulásról kellett dönteni. Egyikük (nevezzük A-nak) középiskolába készült, egy budapesti munkásnegyed szakközépiskoláját célozta meg. A másikuk (nevezzük J-nek) szakmát készült tanulni, mivel sem érdeklődése, sem tanulmányi eredményei nem tették lehetővé középiskolai tanulást. Ő egyelőre ott maradt a megyében, ahol az intézet működött. A-nak nem sikerült befejeznie a választott szakközépiskolát: már a második évben kibukott. J sem fejezte be a szakmunkásképzőt. A talált egy másik, majd egy harmadik középiskolát, amelyet kifejezetten a sokszor sikertelen, bukott fiataloknak szerveztek (szétesett családok, sikertelen tanulás, makacs ragaszkodás a továbbtanuláshoz). J munkát keresett magának, végül is Budapesten, mert itt legalább kapcsolatai voltak. Mára A kiegyensúlyozott, jómódú családban él, mivel megnősült. Szakmai sikerei is vannak. J-nek nem sikerült: a munkanélküliség, ital, nők csapdáiba esett. Azt szeretném bemutatni, hogyan alakulhat ilyen különböző módon két, egymáshoz hasonlóan értelmes fiatalember élete. Bár felnőtté válásuk idején már eltértek életkörülményeik, a legalapvetőbb szempontokból hasonlóak voltak. Mennyi szerepe van ebben a segítségnek, saját akaratnak és persze a szerencsének?

Kulcsszavak: roma/cigány életpályák, iskolázás, továbbtanulás, siker és sikertelenség

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Galán Anita* – Kocsis Péter Csaba**

*egyetemi adjunktus

DE GYGYK Szociálpedagógiai Tanszék

**egyetemi adjunktus

DE GYGYK Szociálpedagógiai Tanszék

Kárpátaljai roma menekültek oktatási integrációja a szakemberek szemszögéből kvalitatív vizsgálat alapján

A legújabbkori migráció folyamata a II. világháború után eltérő intenzitással, de folyamatosan érintette Európát. Magyarországon a 2000-es évektől a külső migráció (HAUTZINGER és mtsai, 2014), ezen belül is a környező országokból érkező magyar anyanyelvű és nemzetiségű csoportok dominanciája jellemző (GÖDRI, 2004). Magyarország e csoportok jelentős számára tranzitországgként jelenik meg (TÓTH, 2004), azonban az ukrán-orosz háború hatására érkező sokezer menekült esetében tartós letelepedési motivációval is számolhatunk (SÁROSI, 2023; ZAKARIÁS és mtsai, 2023; TÓTH & BERNÁT, 2023), amely a Zaragozai Nyilatkozat értelmében a foglalkoztatás, az oktatás, a szociális helyzet és az aktív állampolgárság területén is elvárásokat fogalmaz meg a befogadó országok számára (GÖDRI, 2017).

Kutatásunkban egy debreceni civil szervezet által működtetett menekülttábor kárpátaljai magyar anyanyelvű romák számára biztosított szolgáltatásait vizsgáltuk kvalitatív módszerrel, fókuszálva a tanköteles korú gyermekek iskolai integrációs tapasztalataira. A felvett interjúk, fókuszcsoportos interjúk (n=12) a menekülttáborban és az integráló iskolában dolgozó pedagógusokkal, szociális szakemberekkel készültek. A szakemberek – esetenként leegyszerűsítő – véleménye szerint – annak ellenére, hogy a „kárpátaljai roma státusznak” stigmatizáló hatása is van – a tapasztalt nehézségek inkább köthetők a romák oktatása során tapasztalt szociokulturális különbségekből fakadó nehézségekhez (oktatás motivációja, korai gyermekvállalás, szülők iskolázatlansága stb.) semmint ahhoz, hogy a menekült gyerekek egy másik országból érkeztek.

Kulcsszavak: menekült, roma, integráció, oktatás

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Gális, Martin

PhD student

Charles University, Prague, Czech Republic

Selected Lexic(ographic)al Issues in Romani

The lexicon of Romani is shaped by its historical development as an Indo-Aryan language in contact with various linguistic environments. This presentation explores selected lexical challenges within Romani, focusing on three key aspects: (1) lexical borrowing, (2) dialectal variation, and (3) semantic shifts.

Romani has incorporated lexical elements from multiple contact languages, including Greek, Slavic, Turkish, and Romance languages, creating a complex stratification of loanwords. Understanding the mechanisms of borrowing—whether through phonological adaptation, semantic shifts, or calquing—provides insight into Romani’s linguistic evolution. Additionally, significant dialectal differences exist in the vocabulary, posing challenges for lexicographic standardization. This variation is further complicated by sociolinguistic factors, such as community migration and multilingualism.

The presentation will also address semantic change in Romani vocabulary, illustrating how words have developed new meanings over time due to cultural and linguistic influences. The findings contribute to a broader understanding of lexical dynamics in minority languages and highlight the challenges of documenting and standardizing Romani.

Keywords: Romani lexicon, etymology, language contact, lexical borrowing, dialectal variation, semantic change

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Godó Irén

PhD hallgató

DE Szociológia és Szociálpolitika Doktori Program

Romák bevonódása a civil aktivitásba

Kvalitatív kutatásomban a helyi informális civil aktivistákat, illetve a nonprofit szervezetekben résztvevő roma személyeket vizsgáltam. A roma civil aktivistákat olyan egyénekként definiáltam, akik rendszeresen tevékenykednek közösségük, településük és a társadalom javára, akár formális, akár informális keretek között, saját szabadidejük rovására. Az ő munkájuk célja, hogy előmozdítsák a romák társadalmi részvételét, esélyegyenlőségét és inklúzióját, miközben küzdenek a társadalmi kirekesztéssel és rasszizmussal szemben. A kutatás során 12 roma személlyel készítettem félig strukturált interjút 2021 szeptemberétől 2022 februárjáig a Covid időszak alatt. A válaszadók számára fontosabbak között a példamutatás, mások inspirálása, az aktív közösségi tevékenység, szolidáris magatartás a romák felé, segítségnyújtás, az önkéntes tevékenység. A válaszadás során az interjúalanyok gyakran elgondolkodtak azon, hogy önmagukat roma civil aktivistának tekintik-e, ami rávilágít a fogalom összetettségére.

A kutatás eredményei alapján elmondható, hogy a legtöbb válaszadó elkötelezett a közösségi tevékenység iránt, még akkor is, ha az saját szabadidejét terheli. A tevékenységük nemcsak a romáknak szól, és gyakran a mikroszintű segítségnyújtásra összpontosítanak. Az egyes válaszadók különböző lehetőségekkel rendelkeztek, amelyeket a közvetlen segítségnyújtásban vagy a nonprofit szervezetekkel való együttműködésben kamatoztattak. Az önkéntes munkájuk és a kapcsolati tőke révén azonban több esetben nemcsak helyi, hanem akár mezoszintű hatásokat is elértek, például országos szintű példaképek bemutatása, lehetőségek felkínálása és új együttműködések kialakítása révén.

A kutatás az „EFOP-3.6.3-VEKO2017-00007” pályázati támogatás keretében valósult meg, a kutatói pályát támogató tevékenységek részeként.

Kulcsszavak: civil aktivizmus, önkéntes tevékenység, segítségnyújtás, szolidaritás

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Godó Katalin

PhD hallgató

DE Neveléstudományi Doktori Program

Mentoráltak eredményességének vizsgálata a Tanítsunk Magyarországért mentorprogramban

A mentorálással kapcsolatos kutatások egyre elterjedtebbek az oktatás területén az utóbbi években, azonban hazai viszonylatban kevés nagymintán alapuló, átfogó elemzés született.

Kutatásunk célja elsősorban, hogy betekintést nyújtson egy konkrét kortárs mentorprogramba, a Tanítsunk Magyarországért mentorprogramba – elsősorban a mentoráltak szemszögén keresztül. Hatékonyságának feltérképezésére a program által, a mentoráltak körében végzett, teljeskörű lekérdezésen másodelemzést végeztünk el (n=2127). A kérdőíves adatfelvétel a 2021/22-es tanév tavaszi félévében zajlott.

Kíváncsiak voltunk a mentoráltak rekrutációs bázisára, valamint az elvárásaikra, céljaikra, sikerpreferenciáikra, illetve a mentorról alkotott véleményükre. Annak vizsgálatára, hogy a mentorálás különböző tényezői mennyiben tekinthetők az eredményesség prediktorainak, bináris logisztikus regressziót hajtottunk végre – immár az intézményi szintű OKM adatok bevonásával.

Legfontosabb eredményeink, hogy minél több az együtt töltött idő a mentorral, valamint minél több a segítő száma a mentorált körül, illetve minél inkább az iskolai végzettséget tartja a siker egyik fontos tényezőjének, s minél inkább megfelel a várakozásainak a mentorprogram, annál nagyobb eséllyel lesz eredményes a mentorált, ezért a megfelelő előzetes tájékoztatás rendkívül fontos.

Célunk visszajelzést adni elsősorban a program koordinátorai számára, valamint a programban résztvevő intézmények pedagógusai számára is.

Az előadás alapját képező kutatást a MTA-DE Családok és Tanárok Kooperációja Kutatócsoport hajtotta végre és a Magyar Tudományos Akadémia Közoktatás-fejlesztési Kutatási Programja támogatta.

Kulcsszavak: iskolai mentorálás, eredményesség, Tanítsunk Magyarországért mentorprogram

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Gruidl Zsuzsanna

PhD hallgató

PTE BTK Demográfia és Szociológia Doktori Iskola

A térbeli és társadalmi "mikromobilitások" vizsgálatának relevanciája és módszerei

A szolgáltatáshiányos (HAJDU & SIK, 2014), zárt (RAGADICS, 2016), homogenizálódó társadalomszerkezettel jellemezhető (MÁTÉ, PIRISI & TRÓCSÁNYI, 2017; VÁRADI, 2020), hátrányos helyzetű kistelepüléseken (HAJDU & SIK, 2014) élő gyermekek oktatási mobilitási csatornán keresztül történő előre jutását számos mentorprogram támogatja. Ezekben általános célként jelenik meg olyan, a hátrányos helyzetű kistelepülésről való elmozgással járó tevékenységek generálása, amely gyakorlóteret biztosítanak a fizikai térben és a társas helyzetek eltérő fajtáiban való egyre magabiztosabb mozgáshoz.

Előadásomban egyrészt a bourdieu-i értelmezési keretet (HADAS, 2019; NÉMETH, 2023; BERGER, 2018) és a környezetpszichológia eredményeit (DÜLL, 2009, 2015) alapul véve rámutatok a különböző szocializációs szintek habitust alakító mechanizmusaira. Másrészt bemutatom néhány olyan hazai és külföldi kutatás elméleti és módszertani hátterét, amelyek különböző, sérülékeny helyzetű (fogyatékossgal élők, átmeneti terekben és tanyán élők, hajléktalanok) csoportok tagjai körében zajlottak (NÉMETH, 2020a; NÉMETH, 2020b; NÉMETH, 2022; PORCELLI, 2014; BENE, 2020), és amelyek során a térbeli és társadalmi „mikromobilitások” (PORCELLI, 2014: 865) egymásra gyakorolt hatásait mutatták ki.

Célom olyan, a térbeli mozgások vizsgálatával összefüggő módszerek (ZSINKA, 2024) és megközelítések beazonosítása, amelyekkel a térhasználaton keresztül kísérhetünk meg egy jövőbeli kutatás során képet kapni arról, miként boldogulnak a hátrányos helyzetű kistelepülésről származó gyermekek – mint sérülékeny csoport – az iskola- és a településváltással járó léptékváltozásokkal.

Kulcsszavak: térbeli és társadalmi mikromobilitások, habitus, területi alapú hátrányok

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Hetesi Edit

oktató

Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola

Társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésének lehetőségei a hittanoktatásban alkalmazott játékos módszereken keresztül

A társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése kulcsfontosságú kérdés a neveléstudományban és a romológiai kutatásokban. A játék, mint pedagógiai eszköz, különösen alkalmas a társadalmi különbségek érzékenyítésére és az inkluzív nevelés támogatására. Kutatásom célja annak vizsgálata, hogy a hit- és erkölcsstan foglalkozásokon alkalmazott játékos módszerek hogyan járulhatnak hozzá a társadalmi normák belsővé tételéhez, az elfogadás erősítéséhez és a gyermekek személyiségfejlődéséhez.

Elméleti keretként a nevelésszociológia és a szocializációs folyamatok releváns fogalmait használom, különös tekintettel a gyermekszegénység, társadalmi különbségek, normatanulás és kulturális tőke kérdéseire. A kutatás során kvalitatív és kvantitatív módszereket egyaránt alkalmazok: interjúkat készítek pedagógusokkal és diákokkal, valamint kérdőíves felmérést végzek az érintett oktatási intézményekben. Az adatok elemzése révén feltárom a játékos módszerek hatékonyságát az integráció és a társadalmi érzékenyítés terén.

Eredményeim alapján a játék nem csupán didaktikai eszköz, hanem olyan interaktív tanulási forma, amely elősegíti a gyermekek társadalmi beilleszkedését. A hittanórákon alkalmazott dramatizáció, szerepjátékok és szituációs gyakorlatok lehetőséget teremtenek a tanulók aktív bevonására, empátiás készségeik fejlesztésére, valamint a társadalmi előítéletek csökkentésére. Az interaktív tanulási formák által a diákok saját élményként tapasztalják meg a társadalmi igazságosság kérdéseit, amely hozzájárulhat az elfogadóbb, nyitottabb közösségek kialakulásához.

Kutatásom pedagógiai és társadalmi szempontból egyaránt releváns, mivel gyakorlati megoldásokat kínál a pedagógusok számára a játékos módszerek alkalmazására, és hozzájárulhat a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentéséhez az oktatási intézményekben.

Kulcsszavak: társadalmi egyenlőtlenségek, nevelésszociológia, játékos módszerek, hittanoktatás, integráció

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Horváth Gergely

PhD hallgató, egyetemi tanársegéd

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Bikulturalizmus és mentorálás: A mentori szerep megélése különböző háttérű mentorok esetében

Az előadás egy mentorprogram mentoraira összpontosít, akik zömében hátrányos helyzetű és/vagy cigány/roma általános iskolás diákokat mentorálnak. A szakirodalom kiemeli, hogy a mentorok percepcióit befolyásolja a mentoráltakkal való hasonlóság. Az előadás központi fogalma a bikulturalizmus. Az előadásban arra keresem a választ, hogy a bikulturális mentorok – akik a mentoráltakkal e tekintetben hasonlóságot mutatnak – milyen percepciókkal rendelkeznek sikerességükről. Kérdésként merül még fel, hogy vajon miként értelmezik kapcsolatukat a mentoráltakkal, hogyan látják saját szerepüket. A kutatás első fázisa egy feltáró, kérdőíves vizsgálat volt (N=180; n=50). Az adatgyűjtés második szakasza félig-strukturált interjúkra épült (n=25). Az előadás a kérdőíves formátumú kutatás kvantitatív és számszerűsített adatait alkalmazza a tendenciák ábrázolására. Az interjúformátumú adatgyűjtési szakasz eredményeit illusztrációként használjuk, és kvalitatív stratégiával elemezzük. Az első adatgyűjtés eredményei megmutatják, hogy a kulturális identitás differenciálja a mentorok vélekedését. A második adatfelvétel rávilágít, hogy a bikulturális mentorok életében alapvető intézményi szereplők (tanárok, edzők stb.) vannak, akik vagy természetes mentorként, vagy strukturált mentorprogramok mentoraiként szolgáltak. Ezek a „mentor-szerepmodellek” gyakran alakítják a bikulturális mentorok meggyőződését az elemzett programban betöltött funkcióikról.

Kulcsszavak: mentorálás, bikulturalizmus, inklúzió, felsőoktatás

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Jakab Natália

igazgató; PhD hallgató

Gandhi Gimnázium, Kollégium, Technikum és Alapfokú Művészeti Iskola, Pécs; PTE BTK
„Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

Digitális önértékelés lehetősége a köznevelésben. SELFIE mérések eredményeinek elemzése négy év vizsgálat tükrében

A digitalizáció felgyorsulása, a digitális pedagógiai módszerek megjelenése és térnyerése, a technológiai fejlődés gyorsuló üteme új kihívások elé állítja a köznevelési intézményeket, különösen azokat, ahol magasabb a hátrányos helyzetű tanulók aránya. Az Európai Bizottság által létrehozott SELFIE (Self-reflection on Effective Learning by Fostering the Use of Innovative Educational Technologies) mérőeszköz célja, hogy átfogó képet adjon az intézmények digitális érettségéről, a pedagógiai és infrastrukturális fejlesztési lehetőségekről. Előadásom egy gimnázium négy éven át végzett SELFIE méréseinek eredményeit mutatja be, különös tekintettel az iskola digitális transzformációjának folyamatára, a pedagógusok és diákok digitális kompetenciáinak fejlődésére, valamint az intézményben alkalmazott digitális eszközök használatának hatékonyságára. A vizsgálat célja annak feltérképezése, hogy a hátrányos helyzetű tanulókat oktató intézményekben milyen mértékben sikerült csökkenteni a digitális szakadékot és hogyan támogatta a SELFIE az önreflexiót és a stratégiai fejlesztéseket. Az eredmények rámutatnak arra, hogy a digitális infrastruktúra fejlesztése önmagában nem elegendő: a pedagógusok szemléletformálása és módszertani támogatása kulcsfontosságú. A SELFIE alkalmazása révén az intézmény vezetése folyamatos visszacsatolást kapott a digitális átállás különböző aspektusairól, lehetővé téve a célzott beavatkozásokat és a fejlődés nyomon követését. Az előadás kitér arra is, hogy milyen hiányosságok, nehézségekkel néz szembe egy intézmény a digitalizációs folyamatok során.

Kulcsszavak: pillanatkép, önértékelés, esélyteremtés, digitalizáció

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Kékesi Alexandra

mentor, projekt koordinátor
Autonómia Alapítvány

Kortárs tréner felkészítése és bevonása, avagy hogy „készül” a szuperhős

A kortárs kapcsolódás és tanítás, mint kortárs hatás fejlesztési módszerként értelmezhető (GODÓ, 2021), mely az egyén döntéshozatalára is kihat. Az Autonómia Alapítvány „Youth 4 Change – Fiatalok a változásért” projektjének rész céljaként ezt a módszert alkalmaztuk egy korábban választott csoportban. A program célja volt a helyi ifjúsági közösségek megerősítése, az inkluzivitás (VARGA, 2015) erősítése roma és nem roma fiatalok közötti együttműködésen keresztül, az alkotásközpontú fejlődés megteremtése és képessétevés, empowerment (TRAVIS & BOWMAN, 2015) gyakorlatának létrehozása.

Az előadás azt a kérdést járja körbe, hogy a diákok trénerképzése milyen elemekből tevődött össze és mindez milyen hatással volt a résztvevőkre. A diákok megéléseit és reflektív visszajelzéseit elemeztük a projektszemléletű képzésről, melyeken pedagógiai módszereket tanultak és társas fejlődésük alakult – tanított és tanuló státuszban is. A diákok szintén reflektáltak a későbbi, foglalkozást tartó szerepükre, mely során a projektben kiválasztott társadalmi problémák témakörén haladva szereztek tapasztalatokat.

Az eredmények rámutatnak a kortárs hatás és behatás fontosságára és a tapasztalatok szerint nem csak projektkapcsolat, de valódi, mindennapi kapcsolódás alakult ki a fiatalok között. A szakértővé válás pedig hard és soft skilleiket is fejlesztette, amiket a mindennapokban, de tanulmányaik során is kamatoztatnak.

Kulcsszavak: kortárs képzés, kortárs hatás, képesség tétel

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Komolafe Cinderella* – Dávid Beáta**

*szerkesztő

Semmelweis Egyetem, European Journal of Mental Health

**egyetemi tanár, intézetigazgató

SE Mentálhigiéné Intézet

Roma szakkollégiumi hallgatók családi és személyes identitásstratégiája: identitás őrzés és váltás

Tanulmányaik során a roma egyetemi hallgatók a családi környezetüktől eltérő közegbe kerülnek és ez kapcsolatban lehet identitásuk alakulásával is. Kutatásunkban életút interjúkkal (n=108) vizsgáltuk a Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat (KRSZH) hallgatóit. Arra voltunk kíváncsiak, hogyan alakult az identitásuk és milyen szerepet játszik ebben a családi roma identitás és a KRSZH. Elemzésünk során a roma hallgatókat öt kategóriába soroltuk (szeparált, integrált, asszimilált, negatív, marginális identitásstratégia), és ehhez hasonló identitásstratégiákat találtunk a válaszadók családi identitásának meghatározása során is. A mintában a legnagyobb arányban azok voltak, akik integrált személyes és családi roma identitásstratégiával rendelkeztek. A válaszadók többsége nem váltott identitásstratégiát és személyes identitását is a családi mintának megfelelően értelmezte. Eltéréseket fedeztünk fel a hagyománykövetésben, a párválasztásban és a roma származásra való büszkeség forrásában a szeparált és az integrált vagy asszimilált családi identitásstratégiával rendelkező, szeparált saját identitásstratégiájú hallgatók között. A roma egyetemi hallgatók egy része kifejezetten azért járt a KRSZH-ba, hogy roma identitását erősítse. Összességében elmondható, hogy a családi roma identitásstratégia összekapcsolható a személyes identitás kialakításával és a KRSZH-nak szerepe lehet az egyetemi hallgatók roma identitásának megőrzésében és megerősítésében.

Kulcsszavak: identitás, roma, szakkollégium, család, felsőoktatás

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Kosiczky Katalin

romológia MA hallgató

PTE Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

Roma szülők nézetei gyermekeik általános iskolai helyzetéről

A szakirodalmi kontextus feltérképezésével láthatóvá válik, hogy a kutatás terepül választott vajdasági, Zenta községi település roma lakosságának helyzete beleilleszkedik a szerbiai roma lakosság szocio-ökonómiai státuszát taglaló kutatások eredményeibe: társadalmi peremhelyzet, alacsony iskolázottság, munkanélküliség, nyelvi hátrány jellemző a csoportra (BADIS, 2010; JAKŠIĆ, 2015; JERONČIĆ, 2016; SRDIĆ & CVJETIĆANIN, 2012). Ebben a kontextusban az iskola a hátrányos társadalmi helyzetből való kiemelkedés egyik lehetséges útja. A szakirodalom rávilágít a pedagógus nézetek, valamint az iskola és a család viszonyának a roma tanulók iskolai sikerességére gyakorolt hatására. Jelen kutatás a roma szülőkre fekteti a hangsúlyt, a kutatás célja egy Zenta községi település általános iskolájába járó roma tanulók szüleinek gyermekeik iskolai helyzetével kapcsolatos nézeteinek feltárása. A téma mélyebb megismerése érdekében a kutatás módszere a félig strukturált interjú. A kutatási kérdések lefedik az általános iskoláztatásra vonatkozó legfontosabb szempontokat: a bemeneti kompetenciákat, a roma tanulók iskolai előmenetelét, az iskola és a család viszonyát, az iskola roma családok életében betöltött szerepét, a hátrányos megkülönböztetés, előítéletek megjelenését, valamint a roma szülők viszonyulását a romani nyelv és népiismeret oktatásának lehetőségéhez. Az eredmények rávilágítanak a nyelvi hátrány, a lemorzsolódás megjelenésére, az iskoláztatáshoz kapcsolódó tervszerű viszony hiányára, az iskola és a roma szülők elvárásai és az iskola szerepéről alkotott nézetek között fennálló távolságra, valamint a romákkal kapcsolatos tartalmak iskolai kontextusban való megjelenésének negatív értelmezésére.

Kulcsszavak: roma, szülői nézetek, iskoláztatás

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Kovács Tibor

egyetemi hallgató (földrajztanár – történelemtanár és állampolgári ismeretek tanára)
PTE Természettudományi Kar

A Tanítsunk Magyarorszáért! mentorprogramban megvalósuló pályaeorientáció fókuszú egyéni és közösségi foglalkozások

Az előadás a Tanítsunk Magyarorszáért! mentorprogramban résztvevő Somogyapáti Általános Iskolában zajló pályaeorientáció fókuszú mentorálásait mutatja be. A mentorálások célja, hogy közösségi és egyéni szempontok mentén támogassák a tanulók pályaválasztási folyamatát. A mentorálások során alkalmazott stratégiák között szerepelnek a középiskolai és egyetemi látogatások, valamint az egyéni és csoportos mentorálási alkalmak is egyaránt. Az előadásomban igyekszem különös hangsúlyt helyezni arra, miként lehet olyan mentorálási alkalmakat/foglalkozásokat szervezni, amelyekben ez a két – egyéni és közösségi – szál összeér.

A kutatás során alkalmazott módszerek között szerepel a pályaeorientációs programok elméleti hátterének vizsgálata, valamint a mentori tevékenységek reflektív elemzése. Az eredmények azt mutatják, hogy a folyamatos egyéni és közösségi mentorálási alkalmak hozzájárulnak a diákok önismeretének, motivációjának és tudatosságának fejlődéséhez. Kiemelhető továbbá, hogy a mentorálás nemcsak a mentoráltak pályaválasztását segíti elő, hanem erősíti a mentorok és az iskola közötti együttműködést is. Az általános iskolai osztályfőnökök bevonásával a mentorálás még eredményesebbé válhat, hiszen az iskola és a mentorok együttműködése hosszú távon is fenntartható támogatási rendszert hozhat létre.

Kulcsszavak: Tanítsunk Magyarorszáért! mentorprogram, továbbtanulás, életút-támogató pályaeorientáció

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Kővári Sára

romológia BA hallgató

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Hátrányos helyzet vizsgálata az oktatás területén egy dél-dunántúli településen

A kutatás célkitűzése az volt, hogy egy dél-dunántúli település példáján keresztül megvizsgáljam, hogy a településen, illetve az ott található egy oktatási intézményben a hátrányos helyzetű tanulók hátrányainak milyen összetevői vannak. Elsősorban arra fókuszáltam, hogy olyan szakembereket és döntéshozókat kérdezzek meg az adott témáról, akik nap szinten találkoznak gyermekekkel, szakmai munkájukhoz tartozik a témában felmerülő jogszabályok ismerete és lehetőségük van a problémákba beavatkozni, segítséget nyújtani azokban. Elméleti megalapozásom olyan tanulmányokra épül, amik az elmúlt három évtizedben íródtak az oktatás, azon belül a szegregáció (Kertesi&Kézdi, 2009), a hátrányos helyzetre vonatkozó jogi szabályozás (Varga, 2013), valamint az interszekcionalitás témakörében. Kvalitatív kutatásomat – melynek keretében félig strukturált interjúkat készítettem – 2024 tavaszán folytattam. Interjúalanyom volt a város polgármestere, a Roma Nemzetiségi Önkormányzat helyi képviselője, a vizsgált intézmény igazgatója és az intézmény egyik pedagógusa. A bemutatott kutatásban egy kis szeletben tudtam rátekinteni a hátrányos helyzetű tanulók iskoláztatással kapcsolatos kérdéseire. A kutatás eredményei összezsengenek a szakirodalomban leírtakkal, mindemellett azonban bizonyos kérdések részletesebb áttekintést igényelnek, kijelölve a vizsgálat lehetséges további irányait.

Kulcsszavak: oktatás; hátrányos helyzet; szegregáció; cigány, roma diákok; interszekcionalitás

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Lakatos Szilvia

egyetemi adjunktus

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Lovári érettségi vizsgarendszer Magyarországon

Tudományos poszteremben szeretném bemutatni a 2004/2005. tanévben bevezetésre került kétszintű érettségi vizsgarendszer felépítését és annak változásait. Az élő idegen nyelvek csoportján belül a ritkán tanított nyelvek között foglal helyet a romani (lovári) nyelv. A 100/1997. (IV. 3.) kormányrendelet szabályozza az érettségi vizsgakövetelményeket, míg a 2020 körül megszűnt 40/2002-es OM rendelet helyébe már az „Élő idegennyelv – Részletes vizsgakövetelményei” jelennek meg. Ez a dokumentum tartalmazza a részletes követelményeket és a vizsgaleírást, melyek az utóbbi években változásokon mentek keresztül. (LAKATOS, 2024) Ezt követően röviden ismertetem a lovári érettségi választásának motivációit bemutató kutatásom részeredményeit.

A kutatás célja, hogy rávilágítson a hallgatók romani (lovári) nyelvtanulásának motivációira, illetve a lovári érettségi vizsgatárgy választására közép- és emelt szinten. (LAKATOS, 2013) A kutatási kérdések: Miért volt a lovári az egyik legnépszerűbb a nyelvtanulók között? A nyelvválasztás esetében az instrumentális vagy az integratív motiváció van jelen? A kutatás módszere kérdőív, mely a kvantitatív kutatási módszerek közé tartozik, online formában valósult meg. Azokat kerestem meg, hólabda módszerrel, akik az elmúlt időszakban lovári nyelvből érettségiztek közép- és emelt szinten. A kutatás eredményeként, várhatóan ismereteket szerünk arról, hogy a belső motiváció hogyan oszlik meg köztük az integratív és az instrumentális motiváció szintjén (DÖRNYEI,1996).

A kutatás rámutat arra, hogy köznevelési intézményekben eredményesen tanítják a romani (lovári) nyelvet a diákok számára, illetve a romani (lovári) nyelvi érettségi megszerzése hozzájárul a továbbtanulásukhoz, illetve a munkahelyi előmenetelükhöz, sikerükhöz.

Kulcsszavak: romani nyelv, lovári dialektus, érettségi, nyelvtanulási motiváció

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Lakatos, Szilvia

Senior Lecturer

PTE BTK NTI Department of Romani Studies and Sociology of Education

Romani Language Education in Hungary

In my presentation, I will briefly introduce the Roma groups in Hungary (KEMÉNY, 1971). Following this, I will focus on the educational situation of the Romani language spoken by the Vlach Roma. Nearly seventy years ago, Kamill Erdős recorded 13 dialects of the Romani language in Hungary (VEKERDI, 1989; LAKATOS, 2012). A crucial question is which of these numerous dialects should be present in education. The presentation will briefly outline the legal framework that enables Romani language education in Hungary. Additionally, I will highlight the Lovari dialect as a potential standard for the language and provide an overview of the main characteristics of the Romani language (HEGYI, 2010). I will place great emphasis on the role of the language in public and higher education, examining the conditions and circumstances of its teaching, as well as exploring possibilities for preserving its prestige. The presentation will also discuss the secondary school graduation exam at both intermediate and advanced levels, which is currently the only available language examination in Hungary (LAKATOS, 2024). A significant issue is the lack of opportunities to obtain an advanced-level language certificate in any institution. Furthermore, I find it important to present the textbooks, publications, teaching aids, and audio materials that support Romani language education. Finally, I will outline the main challenges and propose recommendations regarding the Romani language (ANDL, 2024). A key aspect is how members of the remaining speaker communities can support their children's school-based language education and whether this recognition influences their perception of how Romani language education affects language transmission and identity preservation.

Keywords: Romani language, dialects, language education, language examination, identity

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Lakatos Szilvia

egyetemi adjunktus

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Romani nyelvkönyvek összehasonlító elemzése a lovári dialektus és a nemzetközi sztenderd kontextusában

Az előadás célja a romani nyelvoktatás területén megjelent két nyelvkönyv összehasonlító vizsgálatának bemutatása, különös tekintettel azok didaktikai és nyelvészeti aspektusaira. A kutatás során két eltérő koncepcionális alapokon nyugvó romani nyelvkönyvet elemeztem: a ZATREANU & GODLOVA: Romani Čhib A1 (2022) című nemzetközi nyelvkönyvet, amely több dialektus lexikális és grammatikai jellemzőit integrálja, valamint a hazai PAPP János: Sityu romanes! Tanulj cigányul! (2014) című kiadványt, amely a magyarországi romani nyelvoktatásban domináns lovári dialektusra épül. A vizsgálati szempontok meghatározásánál alapvető fontosságú volt a romani nyelv sztenderdizációjának hiánya, valamint az a tény, hogy a nyelvújítási folyamatok nem érintették a romani nyelvváltozatokat. A tankönyvelemzés metodológiáját Dárdai Ágnes tankönyvkritikai megközelítésére alapoztam, amely szerint a didaktikai segédanyagok értékelése két dimenzió mentén történik:

- Formális jellemzők vizsgálata (pl. tipográfiai és könyvészeti paraméterek, borítótervezés, kötetzeti sajátosságok).
- Tartalmi aspektusok elemzése (pl. szaktudományi validitás, pedagógiai és tantárgypedagógiai megfelelés). (DÁRDAI, 2002)

A kutatás első fázisában a nyelvkönyvek formai jegyeit elemeztem, míg a második szakaszban a tartalmi struktúrára és a pedagógiai alkalmazhatóságra fókuszáltam. Vizsgálati dimenzióim az alábbiakra terjedtek ki:

- A tankönyvek lexikális és grammatikai anyagának strukturáltsága és adekvátsága a célcsoport számára.
- A nyelvi input szövegezésének komplexitása és annak hatása a befogadhatóságra.
- Az illusztrációk didaktikai szerepe, mennyiségi és minőségi mutatói.
- A tankönyvek által fejlesztett nyelvi alapkészségek (az írásbeli nyelvvizsgálóhoz kapcsolódóan: olvasásértés, íráskészség, hallásértés).
- A tankönyvi feladatstruktúra vizsgálata, különös tekintettel a feladatok számának és típusának összehasonlítására.

A kutatás gyakorlati jelentősége abban rejlik, hogy rávilágít a romani nyelvoktatás tananyagainak fejlesztési szükségleteire, különösen az olyan modern, harmonizációt célzó kiadványok kontextusában, mint a Romani Čhib A1. A vizsgálat célja, hogy hozzájáruljon egy olyan nyelvoktatási standard kialakításához, amely biztosítja a roma származású diákok számára az egyenlő hozzáférést a magas színvonalú nyelvtanulási lehetőségekhez.

Kulcsszavak: romani nyelv, lovári dialektus, nyelvkönyv, nyelvoktatás, összehasonlítás

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Major Ágnes

középiskolai tanár

Gandhi Gimnázium, Kollégium, Technikum és Alapfokú Művészeti Iskola

PhD hallgató

PTE BTK Irodalom- és Kultúratudományi Doktori Iskola

Saját hangomon szólni – irodalomterápia és identitás

Az irodalomterápia a művészetterápiák azon ága, ahol irodalmi szövegek, saját írások és többféle asszociációs gyakorlat segítségével folyik önismereti munkát. Fontos eszköz a mentális egészség megőrzése szempontjából, de segítséget nyújthat a személyiség és a társas kompetenciák fejlesztése érdekében is (BÉRES, 2017). Ezen célok középpontba állításával jött létre a Gandhi Gimnáziumban kimondottan lányok számára irodalomterápiás csoport, amely az ő – személyes és iskolai – igényeik, nehézségeik fókuszba állításával négy éve folyamatosan működik változó tagokkal, s amely a tanulók jólléte mellett olyan, a közoktatásban fontos kompetenciák fejlesztését is célozta, mint a szépirodalmi szövegek megértése, a kreativitás, vagy a klasszikus mellett a kortárs irodalmi szövegek megszerettetése (BÉRES et al., 2014). A fél évente változó tematikájú csoportok a roma/cigány női lét különböző aspektusait dolgozzák fel, s a személyes identitás megtalálása mellett egy szolidáris kisközösség megszületését is támogatja.

Az előadás arra világít rá, miként szolgálja a MAZZA (2022) által kidolgozott háromkomponenses (receptív-expresszív-szimbolikus) irodalomterápiás modell a tagok fejlődését, hogyan segít – a roma feminista törekvésekkel összhangban – megtalálni saját hangjukat, s hogyan válhat az önreprezentáció felületévé az irodalomterápiás csoportfolyamat.

Kulcsszavak: irodalomterápia, roma/cigány lányok, irodalomtanítás, identitás

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Marin, Manuela

scientific researcher

Romanian Academy, “George Barițiu” Institute of History, Cluj-Napoca

The Beginning of Roma Civic Activism in Communist Romania

The paper examines the beginning of Roma activism during the communist regime in Romania. Based on an extensive documentation in the archive of the former Romanian secret police, the Securitate, it focuses on the joint efforts of two Roma leaders, Ion Cioabă, and the sociologist Nicolae Gheorghe, who worked together to secure official recognition of the Roma as a national minority during the late 1970s and early 1980s. This recognition equalled emancipation, and the two Roma activists considered it the first step in fostering the Romani people’s integration and acceptance into Romanian society. The presentation is divided into three main parts. The first part overviews the Romanian communist state’s policies for dealing with the “Roma problem” and contextualizes the request of the two Roma leaders for civic emancipation of their peers. It will examine the reasons behind the communist regime’s refusal to recognize Roma people as a national minority and looks at the root causes that triggered only an episodic interest on behalf of the Romanian official for the fate of this ethnic group. The second part considers the short biographies of the two Roma leaders and how two very different personalities with different relations with the communist regime came to work together on the issue of Romani emancipation. Finally, the paper examines the content of their proposals and actions to ensure the official recognition of the Roma as a national minority and the Securitate intervened to undermine this collaboration and put an end to these efforts for securing the civic emancipation of the Roma people in communist Romania.

Keywords: Roma activism, Romania, civic emancipation, Nicolae Gheorghe

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Méijome Tejero, Manuel Miguel

self-employed musician
Jerez de la Frontera, Spain

Diverse theories on the origins of Flamenco: A chronological review from its emergence to Spanish Democracy.

Flamenco, a musical genre from Lower Andalusia, is studied by disciplines like musicology, literature, history, and sociology. This art form has adapted to social contexts over time. It's widely accepted that Flamenco emerged in the mid-19th century. It became a true artistic phenomenon when the Romani community transitioned to public performance, blending tradition with personal styles. Two key theories exist regarding origins of Flamenco: traditional flamencology (Mairena, Molina) posits ancient Romani roots, while modern flamencology suggests a mixed, urban origin as a counter-cultural response to 19th-century Romanticism. This talk succinctly presents genesis of Flamenco, tracing its evolution from the 19th century to 1980, the Spanish transition to democracy. Research included bibliographic reviews and interviews with Jerez de la Frontera's Flamencology Chair members. Since 2010, UNESCO has recognized Flamenco as intangible cultural heritage, highlighting its Iberian relevance and international impact. Understanding its origins and evolution enhances listener enjoyment.

Keywords: Flamenco, flamencology, Romani

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Mező Katalin* – Mező Ferenc**

*főiskolai docens

DE Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar

**egyetemi docens

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

A tehetséggondozás, mint roma szakkollégiumi feladat

A tehetségek felfedezése, fejlesztése és megtartása a roma tehetséggondozásnak is a kulcskérdése (MEZŐ K., 2015), azonban a roma származású tanulók esetében a tehetséggondozó programokba való bekerülését számos tényező akadályozhatja (bővebben: ALCADE, 2008; BABUSIK, 2003; BICZÓ & SZABÓ, 2020; FÓNAI & HÜSE, 2022; MEZŐ F., 2008; MEZŐ K., 2017, 2019, 2022). Jelen előadásban egy pilot vizsgálat bemutatására kerül sor, melyben a roma szakkollégiumokba járó fiatalok korábbi életútja során megtapasztalt tehetséggondozással kapcsolatos élményeiknek a feltárására került sor. A vizsgálat abból a több kutató (ALCADE, 2008; MEZŐ K., 2019, 2022) által megfogalmazott alapfelvetésből indul ki, hogy a cigány/roma tanulók tehetséggondozásba való bekapcsolódásának lehetősége, a tehetségprogramok elérhetősége korlátozottabb, mint a társaiké. A vizsgálat módszereként retrospektív emlékezeten alapuló, véleménykifejtő kérdőív alkalmazására került sor. A vizsgálatban két roma szakkollégium, önkéntes és anonim módon választ adó résztvevői vettek részt (n=31). A válaszokat leíró statisztikai és matematikai-statisztikai elemzéssel (Khí-négyzet próba) értékeltük. A pilot vizsgálat eredményei rávilágítottak arra, hogy a válaszadók tapasztalata szerint a roma tanulók kevesebb eséllyel kerültek be a tehetséggondozó programokba a korábbi iskolai pályafutásuk idején, valamint, hogy a roma szakkollégiumokba való bekapcsolódásnak esélyteremtő szerepe van a tehetségük kibontakoztatására.

Kulcsszavak: tehetség, tehetséggondozás, roma, szakkollégium

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Nagy Borbála

oktató

Baranya Vármegyei SzC, Simonyi Károly Technikum és Szakképző Iskola, Pécs

Drámapedagógia, mint a szociális integráció eszköze egy szakképző intézményben

Az előadás célja, hogy felhívja a figyelmet a szakképző intézményekben, a szociális integrációban alkalmazott dramatikus tevékenységek lehetőségeire. A pécsi Baranya Vármegyei SzC Simonyi Károly Technikum és Szakképző Iskola intézményének „Szociális felzárkóztató program”-jába illeszkedő foglalkozás sorozat tervezetét vázolja fel. Kiemelten foglalkozik egy, a közösség megtartó erejét központi témává emelő osztályfőnöki órára készült tanítási dráma tervvel.

A szakképző intézményben tanuló diákok egy része fokozottan veszélyeztetett a korai iskolaelhagyás szempontjából. A leginkább érintett évfolyam a közvetlenül általános iskolából bejövő, de sajnos a felsőbb évfolyamokon is jelentős a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók száma. Ennek okai sokrétűek: családi problémák, társas kapcsolati nehézségek, motivációhiány vagy az iskolai kudarcok halmozódása. A drámapedagógia eszköztára lehetőséget biztosít ezen problémák felszínre hozására, feldolgozására és a diákok támogatására. A tanítási dráma módszere révén a tanulók saját tapasztalataik és érzelmeik mentén dolgozhatják fel a közösség és az összetartozás kérdéseit, amely hozzájárulhat iskolai pályafutásuk stabilizálásához. A foglalkozás célja a társas készségek fejlesztése, az önreflexió elősegítése, valamint az iskolai kötődés erősítése.

A dramatikus tevékenységek beépítése a szakképző intézmények szociális integrációs programjaiba hozzájárulhat a korai iskolaelhagyás megelőzéséhez és a tanulók iskolai kötődésének erősítéséhez. Az előadás bemutatja, hogy a tanítási dráma módszertana hogyan szolgálhat hatékony eszközként a közösségi kohézió és a diákok személyes fejlődésének támogatásában.

Kulcsszavak: drámapedagógia, szakképzés, korai iskolaelhagyás

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészeti és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Pápai Boglárka

iskolalátogató

Gandhi Gimnázium, Kollégium, Technikum és Alapfokú Művészeti Iskola

Pályaorientációs mentorprogram a Gandhi Gimnáziumban

2000-ben létrehozták az Arany János Programot azzal a céllal, hogy hátrányos helyzetű tehetséges diákok az ország legjobb középiskoláiban tanulhassanak, segítve ezzel a felsőoktatásba való bekerülésüket. 2017-ben az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet közösen a PTE WHSz kutatócsoportjával egy átfogó vizsgálatot végzett, melyben feltárták azt is, hogy a támogató programok hatására hogyan és miként alakultak a személyes sorsok és maguk az érintett tanulók miként értékelik a programban való részvételüket.

Minden AJP kutatásban felvett kérdőív, interjú kulcsmondata: „*ő segített engem; ő hitt bennem; ő tudta, hogy mire vagyok képes, ő bízott bennem*”.

Pályaorientációs kortárs mentorprogramnak van létjogosultsága a Gandhi Gimnáziumban és az AJKP-ban, hiszen a program reflektál a 2017-18-ban végzett átfogó kutatás eredményeire, és feltárt problémáira. A kortárs mentor lehet az a bizonyos „Ő”!?!

A Magyar Tudományos Akadémia és a Pécsi Tudományegyetem kutatói, a Gandhi Gimnázium pedagógusai, a pécsi egyetemi roma szakkollégiumok, a PERSZE és a Wislócki Henrik Szakkollégium hallgatói közösen kidolgoztak egy olyan, többéves programsorozatot, melybe csatlakozva az általános iskolások tudatosan készülhetnek a középiskolára, többek között az Arany János Programban való részvételre a középiskolás kortárs mentorok támogatásával.

Kulcsszavak: kortármentor, mentorálás, pályaorientáció, Gandhi Gimnázium

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Rosenberg Mátyás

PhD hallgató

ELTE Nyelvtudományi Doktori Iskola

Beás szótárak és szószedetek Magyarországon (1980-2025): Források, módszerek és lexikográfiai tendenciák

A beás nyelvváltozatok lexikográfiai feldolgozása viszonylag későn vette kezdetét, hiszen az első szólistát tartalmazó munka csupán 1980-ban jelent meg, ezt követően pedig egy részletesebb szótári résszel bíró nyelvtani munka, valamint az első beás-magyar szótár látott napvilágot (PAPP, 1980, 1982a, 1982b). Jelen kutatásom összesen 9 magyarországi beás szótár, 4 jelentős szótári résszel rendelkező nyelvtan, valamint egy kisebb szószedet elemzésére épül. Az első, könyv formátumú beás-magyar-beás szótár 1996-ban jelent meg (VARGA, 1996), amelyet az ORSÓS-féle szótárak követtek beás-magyar (1997, 2003, 2004) és magyar-beás (1999, 2004) irányban, valamint egy beás-magyar igeszótár (2002), majd egy beás-magyar kisszótár (2008). 2002-ben látott napvilágot az egyetlen irodalmi jellegű nyelvi kiadvány, amely kifejezett nyelvújító törekvéseket mutat (GIDÁNE ORSÓS & LANTOS, 2002). Tálos nyelvtana és szótára befejezetlenül maradt, ugyanakkor az első angol nyelvű beás nyelvtan elkészült (KAHL & NECHITI, 2019). Poszterelőadásom célja a szótárak és szószedetek összehasonlító elemzése, különös tekintettel az adatgyűjtési módszerekre, a dialektális reprezentációra és az ortográfiai sajátosságokra. Kiemelt figyelmet fordítok a belső dialektális homogenitásra, az adatközlők számának és forrásainak szerepére, valamint az egyes lexikográfiai munkák közötti hatásokra. Vizsgálatom feltárja az egyes szótárak erősségeit és hiányosságait, azok strukturális és nyelvhasználati sajátosságait, értékeli azok lexikográfiai minőségét, valamint rámutat a helyesírási változások tendenciáira.

Kulcsszavak: beás, szótárak, lexikográfia, nyelvtan

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Rosenberg Máttyás

PhD hallgató

ELTE Nyelvtudományi Doktori Iskola

Romani nyelvvizsgázás az érettségi és nyelvvizsgarendszer keretein belül: Statisztikai trendek, oktatáspolitikai hatások és nyelvtudásbeli következmények

Az Oktatási Hivatal által évente publikált statisztikai adatok szerint az elmúlt négy évben Magyarországon a nyelvvizsgázók száma közel felére csökkent, amely különösen a 20-29 éves korcsoportban mutat jelentős visszaesést. E tendencia hátterében elsődlegesen az a strukturális változás áll, amelynek keretében a nyelvvizsgaszerezési kötelezettség először ideiglenesen, majd 2020-tól véglegesen kikerült a felsőoktatási diploma megszerzésének feltételei közül. Előadásomban a romani nyelvvizsgázók számának alakulását elemzem mind az érettségi, mind az állami nyelvvizsgarendszer keretei között, kiemelten vizsgálva a sikeres vizsgák arányának időbeli változásait. Az elemzés során komparatív módon összevetem a romani nyelvvizsgák statisztikai tendenciáit más nyelvekre vonatkozó adatokkal, feltárva a vizsgázói motivációkat befolyásoló strukturális és társadalmi tényezőket. Kiemelt figyelmet fordítok az állami szabályozás hatásmechanizmusaira az alap-, közép- és felsőfokú nyelvvizsgák tekintetében, valamint azokra az összefüggésekre, amelyek a sikerességi mutatók alakulásában megfigyelhetők. A vizsgázói létszám csökkenésének szélesebb kontextusú értelmezése révén rámutatok a nyelvtudás hiányából fakadó potenciális társadalmi és gazdasági következményekre, tekintettel arra, hogy Magyarország az Európai Unió tagállamai között eddig is az alacsony idegennyelv-ismereti rátával rendelkező országok közé tartozott, és a jelenlegi folyamatok e helyzet további romlását vetítik előre.

Kulcsszavak: romani nyelv, nyelvvizsga, statisztika, érettségi, nyelvtanítás

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Sinkovics Ádám

pedagógus

A Tan Kapuja Buddhista Gimnázium

Mobiltechnológiával támogatott tanóraszervezés tapasztalatai egy hátrányos helyzetű tanulói csoportban- Egy terv alapú kutatás első ciklusának eredményei

A terv alapú kutatási (design based research) stratégia lehetővé teszi a pedagógiai beavatkozások szisztematikus vizsgálatát és optimalizálását valós tanulási környezetben (MRÁZIK, 2018). Kutatásunk egy három tanéves longitudinális DBR vizsgálat első ciklusának eredményeit mutatja be, amelyben a mobiltechnológiával támogatott tanórai gyakorlatok kompetenciafejlesztő hatását vizsgáljuk.

A kutatás terepe a Dél-Dunántúl régió siklói járásában működő hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű fiatalokkal foglalkozó A Tan Kapuja Buddhista Gimnázium és Általános Iskola. Az intézményben 2020-tól minden nappali tagozatos tanuló névre szóló táblagépet használ, ami lehetővé teszi az 1:1 arányú eszközellátottságot (CZÉKMÁN, 2016).

A beavatkozás során a tanulók páros munkában készítettek prezentációit vizsgáltuk a Konszenzuális Értékelési Technika (KÉT) adaptált változatával (HENESSEY, 2011). A kutatásba bevont tanulók (n=14) munkáit (n=28) nyolc értékelő hat különböző szempont alapján értékelte (n=1344) három kompetenciaterületet: a tanulás és gondolkodás, a digitális, valamint a kreativitás és önkifejezés kompetenciáit vizsgálva.

Az első ciklus eredményei alapján az adaptáció, a differenciálódás és a konszolidáció fejlődési szakaszát azonosítottuk. A feltárt mintázatok azt jelzik, hogy a mobiltechnológiával támogatott, tanulói aktivitásra építő páros feladatvégzés eredményesen támogatja a kompetenciaterületek fejlődését.

A kutatás eredményei közvetlen gyakorlati relevanciával bírnak a tanulási folyamatok támogatását tekintve, valamint módszertani keretként szolgálhatnak hasonló fejlesztő célú beavatkozások tervezéséhez és implementációjához.

Kulcsszavak: design-based research, mobiltechnológia, hátrányos helyzet, kompetenciafejlesztés

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Stoica, Cristina Teodora

researcher

Western University, Canada

Unspoken and Spoken Perceptions of the “Roma Ghetto”: A Case Study of the Interwar Period

Romanians had long kept Roma at a distance - culturally, spatially, and physically. During the interwar period, Roma migrating to cities came to reside in highly concentrated, low-income areas known as *mahala*. Perceived as an obstacle that hindered urban development and urban expansion, Roma's presence in the *mahala* instigated growing fear, resentment, and disdain amongst the local population. This growing negative perception led the government to seek out policies of spatial marginalization and forced relocation, which were followed by state intervention in the form of deportations during World War II.

This presentation will discuss the emergence and establishment of *mahalas* and the unspoken and spoken perceptions of the urban area as imaginative Roma. A discussion of the (un)spoken social and cultural imagined borders fostered around these spaces during the interwar period will be held. The presentation speaks to bigger notions of modes of marginalization, isolationism, identification, politicization of urban spaces, and the changing views of a locality. The growing disdain towards the *mahalas* by municipal authorities, residents residing in vicinity to these spaces, and Marshal Ion Antonescu, was articulated and can be characterized under three tropes: a biological discourse underlining the unhygienic conditions of these spaces (they were perceived as hubs of disease); the “anxiety of proximity” and growing fear of local residents over possible interaction with these spaces and their residents; and a security discourse marking the spaces as “lawless”, which in turn generated social uncertainty within the population and called for greater surveillance, data collection, and policing of these areas.

Keywords: Roma, ghetto, marginalization, isolationism, anxiety

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Szabó Henriett

egyetemi adjunktus

DE Néprajztudományi és Muzeológiai Intézet

Az identitáskonstrukció egy reprezentatív példája – avagy a cigány botoló metamorfózisai

Az előadásban a nyírvasvári botoló vizuálisan rögzített megjelenésformáinak útját követem nyomon és teszem elemzés tárgyává. Célom, hogy értelmezsem miként mutatkozik meg a cigány tánc különböző vizuális reprezentációjának eseteiben a konstruált identitás és az ebben rejlő félreértések lehetősége. A nyírvasvári botoló öt különböző, időben és eltérő szándékkal bemutatott vizuális ábrázolása a készítőik koncepciójának és az általuk választott műfajnak a függvényében más és más módon mutatják be a konstruált roma identitás egy-egy változatát. A hosszabb-rövidebb vizuális adaptációk, kisfilmek vagy csak spontán felvett amatőr anyagok vizuális tartalma a néző számára és a szerzői szándék alapján definiálja, hogy kit és miért tekint az adott szituációban romának.

Az előadásban bemutatásra kerülő téma ötletét a Kelet-Magyarországon található nyírvasvári község lokális oláh cigány közösségében végzett terepmunkám során készült néprajzi film adja. Az alkotás a Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszéke „Élő néprajzi hagyományaink” címmel jegyzett filmsorozatának a részeként készült el 2021-ben. A filmben láthatóvá válik, hogy a tánc mind a mai napig a lokális roma közösségre gyakorolt hatásában fejt ki szerepét.

Kulcsszavak: cigány tánc, performatív identitás, vizuális reprezentáció

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Szalai, Andrea

research fellow

HUN-REN Hungarian Research Centre for Linguistics

Offer as identity practice and relational ritual in Gabor Roma communities

The paper explores the interactional patterns of offering – an everyday relational practice – within Gabor Roma communities in Transylvania¹, with particular attention to its ritualized dimensions. It argues that the ritual of offering is deeply embedded in the relationship-oriented moral order of Roma communities, where social ties and respect (*patjiv*) function as key forms of social capital. Practices of sharing, such as hospitality, play a crucial role in enacting and reproducing these valued relations.

Offering food or drink (*imbimo*) among the Gabor Roma typically involves an intense and elaborate ritual negotiation, in which a sequence of offers and refusals is expected to unfold. However, in Roma communities, insistence (Grainger et al. 2015) goes beyond mere repetition of offers. In order to index the genuineness of the offer, the host reinforces repeated offers with various conditional (self-)curses. For instance: *Merel mu'ro šoro, te na pijeh kakala kave!* ('May my head die, if you don't drink this coffee!') The presentation analyzes the key interactional features of insistence in spontaneous offering situations, employing Kádár's (2017) framework on relational rituals.

Keywords: pragmatics; relational ritual; offer; Romani interaction

---

¹ The research was supported by the NKFIH project no. 129378.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Tóth Norbert

egyetemi adjunktus

DE Gyermeknevelési és Gyógynevelési Kar

Cigány/roma származású egyetemi hallgatók identitáskonstrukciója

Az elmúlt évtizedben a magyarországi roma közösség esetében is megfigyelhető a középosztályosodás jelensége, bár a szakmai diskurzus fókuszában még mindig dominanciát élvez a roma közösség aluliskolázottságából eredő szociokulturális problémák (FORRAY, 2022: 134). Ugyanakkor a felsőoktatás expanziójával és a Roma Szakkollégiumok működésének köszönhetően egyre több roma származású fiatal szerez felsőfokú végzettséget.

Az előadásban egy olyan empirikus kutatásról szeretnénk beszámolni, amely a felsőoktatásban tanuló roma származású fiatalok élettörténetének narratíváján keresztül azt kívánja feltérképezni, hogy a saját lokális hagyománykészletük (roma tradíciók, szokások, viselkedésmintázatok) inkább hátránynak tekinthető, vagy éppen a sikeres integráció szempontjából alkalmas tudástőkének.

A kutatás során kvalitatív kutatómódszertani technikára támaszkodtunk, felsőoktatási intézményekben tanuló roma származású fiatalokkal készítettünk félig strukturált interjúkat (n=20). Az empirikus adatgyűjtés három kérdésblokk köré szerveződött: a családi háttér szerepe; tanuláshoz való viszony; identitáskonstrukció.

Az adatközlők élettörténete és narratíváján keresztül átfogó képet kaphattunk a lokális roma közösségekben lezajló recens társadalmi változásokról. Elemzésünk egyik fő konzekvenciájaként megállapítható, hogy a roma közösségek dinamikus mikroközösségeknek tekinthetők.

Kulcsszavak: roma tanulók, hagyománykészlet, identitás

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Varga Aranka* – Orbán Anna** – Trendl Fanni***

*egyetemi docens

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

**MA hallgató

PTE ÁJK – PTE Wlisslocki Henrik Szakkollégium

***egyetemi adjunktus

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

„Barátok, kik szinte már családtagok” – Roma szakkollégiumi közösség mint inkluzív non-formális tanulási környezet

Jelen előadás egy nagyobb kutatás részeként azt elemzi, hogy a társadalmi mobilitás útját járó, nagyjából roma egyetemisták miként tekintenek az egyetemre, illetve arra a kisközösgre, mely célzottan támogatja egyetemi előrehaladásukat. Bár a felsőoktatás tanulói összetétele egyre diverzifikálódik (Claeys-Kulik, Jorgensen & Ströber, 2019) és megjelennek olyan diákok, akik családjukból, közösségükből elsőként vállalkoznak a diplomaszerezésre, a társadalmilag hátrányos helyzetűek, köztük romák még mindig alulreprezentáltak a felsőoktatásban (Kende, 2021). Sikeres előrehaladásuk érdekében fontos látni, hogy miféle támogatások és milyen módon segítik őket. Vizsgálatunk magyarországi egyetemeken tanuló diákok körében zajlott és egy olyan roma szakkollégiumoknak nevezett intézmény-hálózatot vett górcső alá, mely célzottan a hátrányos helyzetű, roma egyetemistákat támogatja országszerte. Az ebbe a hálózatba tartozó 300 egyetemista közül 182 fő kérdőíves adatfelvételére támaszkodva azt elemeztük, mik a hallgatók percepciói az egyetemről és ehhez képest mit jelent számukra a támogatásukra születt szervezet, a roma szakkollégium. A roma szakkollégium pedagógiai vízióját és tevékenységeit ismerve ugyanis azt feltételeztük, hogy az egyetemi formális tanulást non-formális módon egészíti ki, hidat képezve a családi és egyetemi szocializációs keretek között. A kérdőíves válaszadóink az „egyetem” hívószóra adott 5 asszociációs szavát a „szakkollégium” szóra asszociált szavakkal való összevetésén keresztül láthatunk rá arra, hogy egy, döntően a tanulást fókuszban tartó intézményi környezet inkluzivitásának növelése érdekében milyen funkciókat tud becsatornázni egy non-formális kisközösg. A válaszadóink mobilitási nehézségeik enyhítésére reflektáló gondolatai méginkább rávilágítanak a szakkollégium mibenlétére.

Kulcsszavak: felsőoktatás, romák, szakkollégium, non-formális tanulási tér, inklúzió

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Vidák, Gábor

Doctoral Student

Education and Society Doctoral School, Faculty of Humanities, University of Pécs

Tackling Prejudice through Participatory Filmmaking – A Case Study on Roma Communities in South-West of Hungary

Prejudices and stereotypes against Roma communities remain persistent social challenges in Hungary and across Europe (GÁRDOS, 2020). Participatory filmmaking, as an innovative and experiential learning method, presents a promising tool for fostering social inclusion and challenging negative stereotypes. This study examines the impact of participatory filmmaking workshops conducted among disadvantaged youth in Hungary, with a particular focus on Roma communities.

Participatory filmmaking emerges as an innovative and transformative educational approach aligned with the principles of informal and non-formal education as defined by the Council of Europe (2000), emphasizing collaborative learning, self-expression, and social empowerment. The workshops analyzed in this study are based on participatory video methodologies (HIGH et al., 2012; OLIVIER et al., 2012), prioritizing the voices and perspectives of marginalized groups. The research employs a quantitative methodology, using pre- and post-surveys to assess changes in collaboration, teamwork, empathy, and communication skills. Participants were drawn from the socio-economically disadvantaged South Transdanubia region, characterized by high unemployment and educational inequalities (KSH, 2020).

The workshops had a significant impact on participants' prejudices, which showed a substantial decrease based on pre- and post-survey results. Participants expressed their narratives with greater confidence and ability, providing a challenge and an alternative to mainstream negative representations of Roma communities (BERNÁTH & MESSING, 1998). Furthermore, the collaborative nature of the filmmaking process facilitated dialogue and understanding between Roma and non-Roma participants, enhancing intercultural communication. Participatory filmmaking serves as a "video bridge" (MÜLLNER, 2022), fostering mutual understanding and dismantling stereotypes. By providing marginalized communities with the opportunity to share their stories, this method not only enriches public discourse but also contributes to the development of a more inclusive and empathetic society.

Keywords: prejudice, participatory filmmaking, Roma communities, intercultural communication, social inclusion